

Misja kuriera

**Scenariusz lekcji historii dla 8 klasy szkoły podstawowej
oraz liceum lub technikum**

Twoje mocne strony

Misja kuriera

Scenariusz lekcji historii dla 8 klasy szkoły podstawowej oraz liceum lub technikum

Opracowanie: Marcin Miros

Czas realizacji: 90 minut lub 45 minut

Cele lekcji:

Uczeń:

- utrwała wiedzę na temat Polskiego Państwa Podziemnego, jego struktury i działania, położenia międzynarodowego Polski podczas II wojny światowej,
- poznaje przebieg misji kurierskich Jana Nowaka-Jeziorańskiego oraz znaczenie pracy kurierów AK,
- rozwija umiejętność pracy w grupie, analizy schematów, mapy, czytania ze zrozumieniem, integrowania wiadomości z różnych źródeł informacji, aby wyciągnąć stosowne wnioski,
- rozumie znaczenie działalności polskiego podziemia, docenia wysiłek Jana Nowaka-Jeziorańskiego jako bohatera AK, jego determinację oraz poświęcenie, dostrzega, jakie cechy charakteru pozwoliły mu wywiązać się z kurierskiej służby.

Metody:

- rozmowa nauczająca,
- praca z tekstem źródłowym,
- praca z mapą,
- praca ze schematem,
- zadanie na ćwiczenie pamięci.

Formy pracy:

- indywidualna
- grupowa
- zbiorowa.

Środki dydaktyczne:

- mapa,
- schemat Polskiego Państwa Podziemnego,
- fragmenty wspomnień Jana Nowaka-Jeziorańskiego *Kurier z Warszawy*.

Przygotowanie do lekcji

1. Uczniowie przed lekcją oglądają wspólnie z nauczycielem film *Kurier*.
2. Po obejrzeniu filmu uczniowie wyszukują samodzielnie biogram Jana Nowaka-Jeziorańskiego w dostępnych zasobach (internet, encyklopedia) i zapoznają się z nim. *Tylko w wariacie realizacji tematu w ciągu 45 minut:*
3. Uczniowie przed lekcją w domu zapoznają się z materiałami pomocniczymi nr 1–3 i wykonują zapisane tam polecenia.
4. Uczniowie samodzielnie wysłuchują relacji Jana Nowaka-Jeziorańskiego (nagranie audio – link w materiale pomocniczym nr 9).

Przebieg lekcji

Faza wprowadzająca

1. Na początku lekcji nauczyciel pyta o najważniejsze fakty z życia bohatera filmu, zwraca uwagę na zmianę prawdziwego imienia i nazwiska na fałszywe. *Tylko w wariacie realizacji tematu w ciągu 90 minut:*
2. Nauczyciel rozdaje materiały pomocnicze nr 1–3. Uczniowie pracują indywidualnie. Na podstawie materiałów mają za zadanie określić, w ramach jakiej formacji i w jakiej dziedzinie działalności Polskiego Państwa Podziemnego służyli polscy kurierzy podczas II wojny światowej, jakie cechy powinien mieć dobry kurier oraz jakie były cele (dokąd i po co) misji Jana Nowaka wyznaczone w sierpniu 1943 roku.

Faza realizacyjna

1. Prowadzący dzieli klasę na cztery grupy i każdej z nich wręcza materiał pomocniczy nr 4, odpowiednio materiały pomocnicze nr 5–9 oraz mapę. Uczniowie w swoich zespołach czytają fragmenty wspomnień Jana Nowaka-Jeziorańskiego i odpowiadając na pytania, ustalają przebieg i etapy jego misji z okupowanej Polski

do Wielkiej Brytanii jesienią 1943 r. W niektórych przypadkach warto posłużyć się mapą ukazującą trasę misji bohatera. Wyniki pracy zespołów ich przedstawiciele przedstawiają na forum klasy.

2. Podsumowując pracę w grupach i odwołując się do filmu *Kurier*, nauczyciel przypomina o trudnościach, jakie bohater napotkał podczas misji powrotnej do kraju, i skłania uczniów do zastanowienia się nad warunkami pracy kuriera w realiach wojny (przykładowe zagadnienia znajdują się w materiale pomocniczym nr 10).

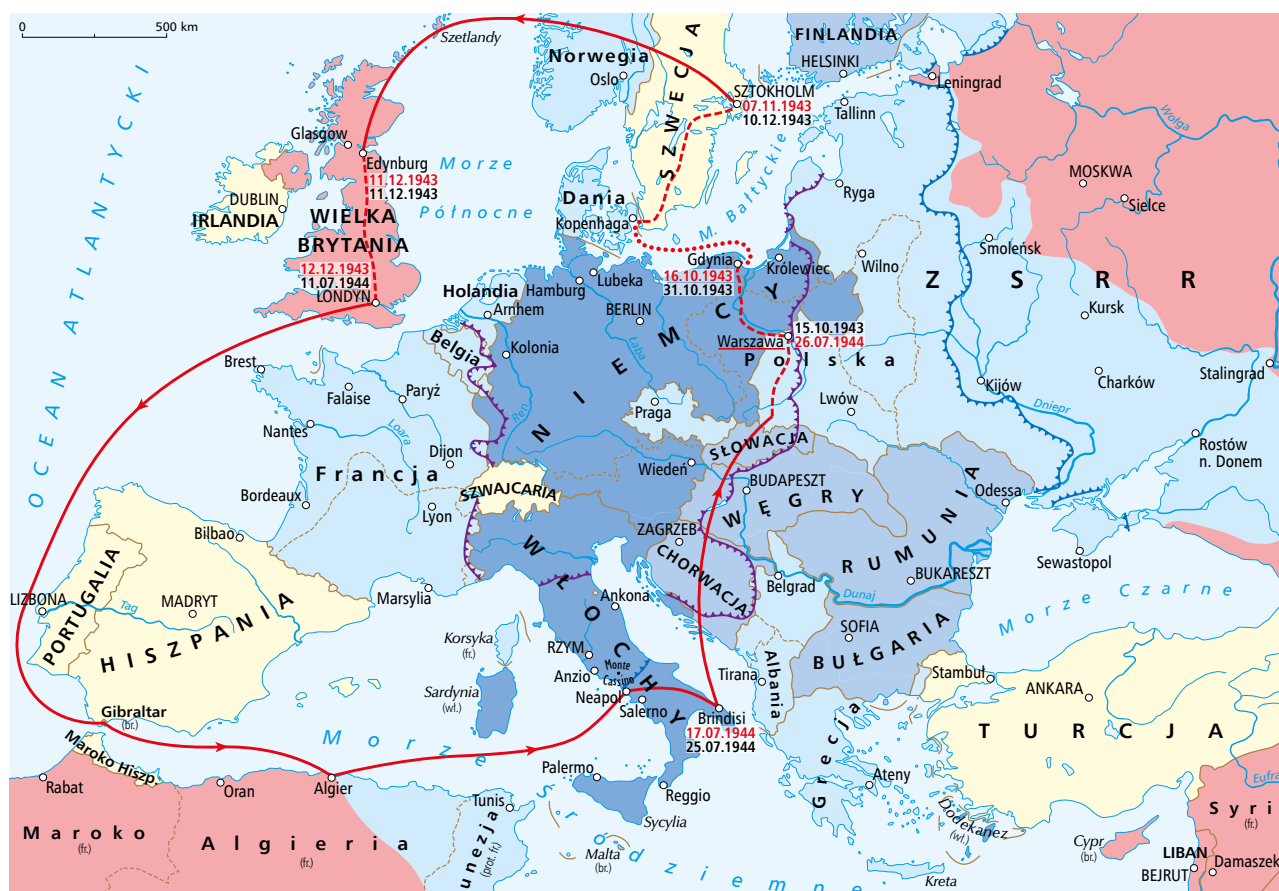
Faza podsumowująca

1. Jako emisariusz Polskiego Państwa Podziemnego Nowak-Jeziorański musiał wykazać się spostrzegawczością oraz

dobrą pamięcią. Z tego powodu na zakończenie zajęć warto przeprowadzić następujące ćwiczenie. Uczniowie otrzymują kartkę, na której znajduje się 10 liczb sześciocyfrowych. Przez minutę mogą się im przyglądać. Potem odwracają kartkę i zapisują na pustej stronie zapamiętane liczby. Po wykonaniu zadania porównują swój zapis ze wzorem. Zamiast liczb można na kartkach umieścić dowolnie wybrany tekst, np. nazwy miejscowości lub obce słówka.

2. Na zakończenie nauczyciel może odtworzyć nagranie wypowiedzi Jana Nowaka-Jeziorańskiego (około 15 minut) na temat przebiegu i znaczenia jego misji (link do nagrania w materiale pomocniczym nr 9).

Misja kuriera

— granice państw w 1943 r.
 ■ państwa ośi i obszary do nich włączone pod koniec 1942 r.
 ■ sojusznicy państw ośi
 ■ obszary okupowane przez państwa ośi pod koniec 1942 r.

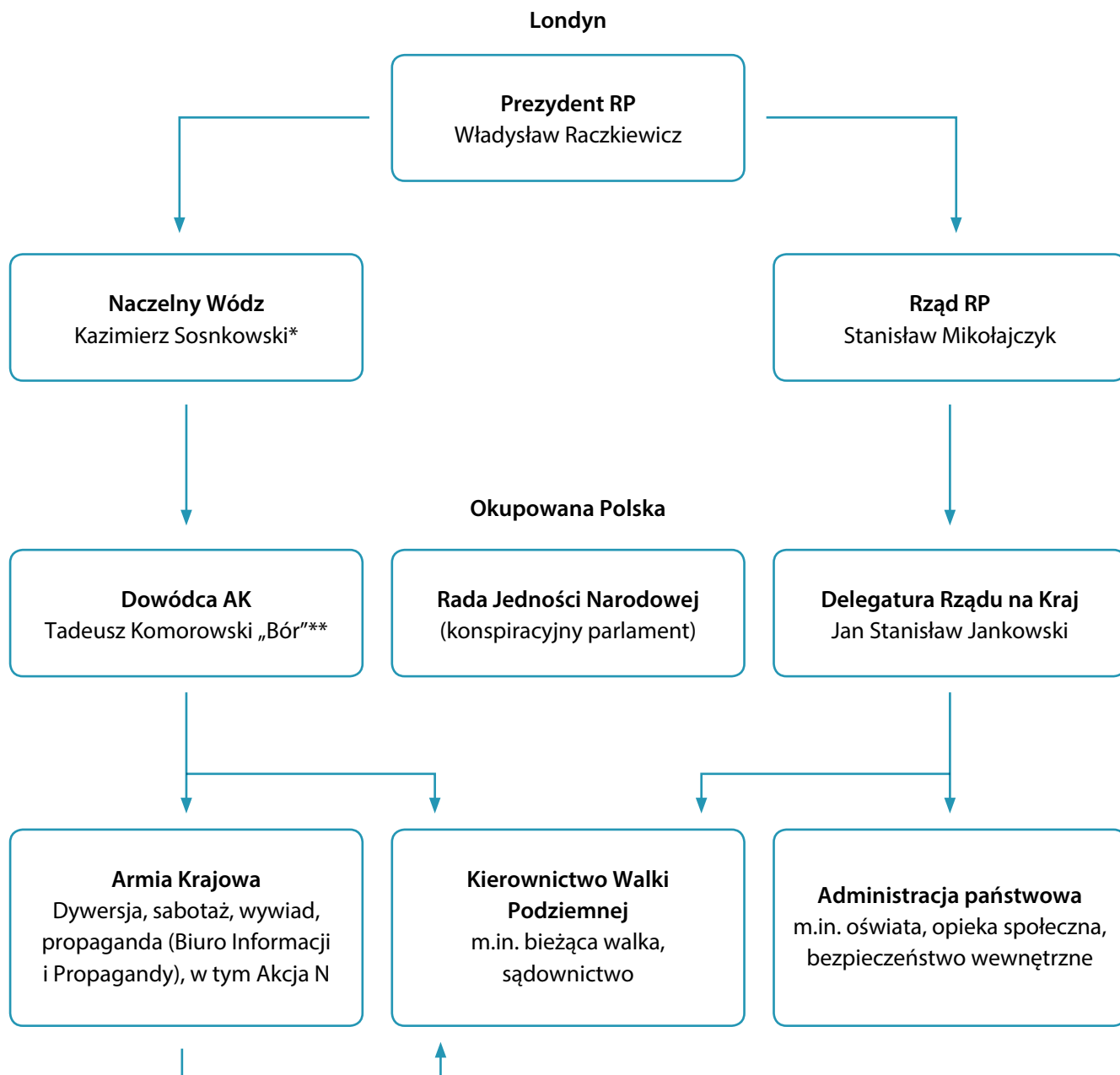
■ obszary pod kontrolą aliantów pod koniec 1942 r.
 ■ państwa neutralne

Warszawa — miejsce rozpoczęcia i zakończenia podróży
 --- podróż pociągiem
 podróż statkiem
 — podróż samolotem
 16.10.1943 data przybycia
 31.10.1943 data wyjazdu

Linie frontów:
 — na przełomie 1943 i 1944 r.
 — na przełomie 1944 i 1945 r.

Materiał 1

Schemat Polskiego Państwa Podziemnego (uproszczony) 1943-1944 r.

*Do 4 VII 1943 r. funkcję Naczelnego Wodza sprawował Władysław Sikorski. 30 IX 1944 r. nominację na to stanowisko otrzymał Tadeusz Komorowski, ale faktycznie objął je dopiero po opuszczeniu niewoli niemieckiej 21 VI 1945 r.

**Do 30 VI 1943r. funkcję komendanta AK pełnił Stefan Rowecki „Grot”. 3 X 1944 r. Tadeusza Komorowskiego „Bora” zastąpił Leopold Okulicki „Niedźwiadek”.

Materiał 2

Akcja N i Jan Nowak Jeziorański

Szeroko zakrojona akcja propagandowa prowadzona wobec Niemców przez BIP Komendy Głównej AK. Jej celem było osłabienie morale żołnierzy na froncie, cywilów w okupowanej Polsce oraz na terenach Rzeszy. Kolportowano wśród nich starannie przygotowywane materiały (gazety, ulotki, listy, ogłoszenia), które miały wyglądać jakby przygotowywane przez Niemców i dla Niemców. Jan Nowak Jeziorański czynnie uczestniczył w przewożeniu druków do Niemiec. Wielokrotnie przekraczał granice w przebraniu kolejarza, organizował skrytki, kontakty i sieć kolportażu w Wielkopolsce, na Pomorzu Gdańskim i Śląsku. W swej służbie posługiwał się fałszywymi dokumentami i dokładnie musiał poznać struktury oraz działanie rozmaitych służb niemieckich. Wykazywał się przy tym dużą spostrzegawczością i sprytem. Dopisywało mu też szczęście. Oprócz tego od zbiegłego z niewoli niemieckiej żołnierza brytyjskiego nauczył się języka angielskiego.

1. Wymień przynajmniej cztery funkcjonowania państwa polskiego pod niemiecką okupacją.

.....

.....

.....

2. Rozwiąż skrót BIP:

3. Zastanów się i wyjaśnij, dlaczego Jan Nowak Jeziorański był dobrym kandydatem na kuriera Polskiego Państwa Podziemnego?

.....

Materiał 3

Cel misji Jana Nowaka Jeziorańskiego

Przeczytaj fragment książki Jana Nowaka Jeziorańskiego „Kurier z Warszawy” i wyjaśnij, jakie były cele jego podróży do Londynu (wskaż dwa zasadnicze aspekty):

Punkt pierwszy – zaczął „Bór”. Będzie pan pierwszym emisariuszem, który przybędzie do Londynu po śmierci generała Sikorskiego¹ i aresztowaniu „Grota”². Rowecki był wybitnym dowódcą. Mogą tam sobie wyobrazić Bóg wie co, na temat sytuacji w Armii Krajowej, gdy go zabrakło. (...) Ciągłość AK, walka bieżąca i przygotowania do powstania powszechnego trwają dalej i wszystko odbywa się w zwykłym trybie. (...) Musimy się liczyć (...), że wojska sowieckie znajdują się na naszych ziemiach przed inwazją Sprzymierzonych³ i załamaniem Niemiec. (...) Oczekujemy instrukcji od Naczelnego Wodza i rządu na ten wypadek.

(rozmowa przeprowadzona w sierpniu 1943)

Jan Nowak-Jeziorański, Kurier z Warszawy, Kraków 2000, s. 169.

Cel 1:

.....

Cel 2:

.....

¹Władysław Sikorski (1881–1943) – od 1939 r. premier rządu RP na uchodźstwie i naczelny wódz, zginął w katastrofie na Gibraltarze 4 lipca 1943 r.

²Stefan Rowecki ps. „Grot” (1895–1944) – Komendant Główny ZWZ-AK, aresztowany 30 czerwca 1943 r., zamordowany po wybuchu powstania warszawskiego w niemieckim obozie w Sachsenhausen.

³Mowa o przyszłym lądowaniu aliantów w Normandii w czerwcu 1944 r.

Materiał 4

Przebieg misji

Film Kurier przedstawia pobyt w Londynie i powrót Jana Nowaka-Jeziorańskiego, kuriera Polskiego Państwa Podziemnego z Wielkiej Brytanii do Warszawy w przededniu powstania warszawskiego. W rzeczywistości misja trwała o wiele dłużej. Zaczęła się w październiku 1943 roku. Poniższy materiał przybliży jeden fragment podróży bohatera z okupowanej przez Niemców Polski przez Szwecję do Wielkiej Brytanii, kwestie organizacyjne oraz trudności, jakie trzeba było pokonać w drodze. Oprócz tekstu wykorzystajcie także informacje z mapy. Odpowiedzi do pytań ustalcie wspólnie i zaprezentujcie pozostałym kolegom i koleżankom z klasy.

GRUPA I Jak dostać się na statek płynący do Szwecji?

GRUPA II Co może się wydarzyć po przybyciu do Szwecji?

GRUPA III Dlaczego pobyt w Szwecji się przedłużał?

GRUPA IV W jaki sposób kurier dotarł do Wielkiej Brytanii?

Materiał 5 - dla grupy I

Dokumenty w czasie kontroli granicznej zdały doskonale swój egzamin, tym razem w Nowym Dworze, a nad ramię w czasie lotnej kontroli w pociągu. W Gdańsku przesiadłem się na pociąg osobowy do Gdyni i prosto z dworca poszedłem na Oksywie do mieszkania Jana Zgody, gdzie powitany zostałem jak dawno niewidziany członek rodziny. [...] Drugi z maklerów, Stodolski, dobił wreszcie targu z drugim mechanikiem na pokładzie statku „Ludwig”. Szwed zgodził się mnie przemycić, oczywiście za grubą gotówkę. Spotkałem się z nim w biurze Stodolskiego. Nowy opiekun był bardzo ostrożny. Bał się sam wprowadzać na pokład pasażera na gapę. Chciał się tak ustawić, by w razie wyspy żadne podejrzenie na niego nie padło. Statek ładowany był w dzień i w nocy. Nocna zmiana dokerów przychodziła dość późno po kolacji, kiedy już było ciemno. Stodolski miał mnie zaprowadzić na molo i schować za stołem towarów przygotowanych do załadowania, tuż w pobliżu miejsca, gdzie przycumowany był statek. Gdy robotnicy będą szli na nocną zmianę, miałem dołączyć do nich niepostrzeżenie i w całej grupie wejść na pokład. Następnie po drugiej stronie statku zejść do pomieszczenia obok maszynowni, gdzie za przepierzeniem z desek odgrodzony jest tender [miejsce z zapasem węgla na parowcu]. Zapasy wody i żywności będą przygotowane w środku. [...] Plan wydawał się prosty, tyle że nauczony doświadczeniem zażądałem gwarancji, iż zostaną powiadomieni w razie zmiany kursu, a gdy statek znajdzie się na szwedzkich wodach terytorialnych, dostanę umówiony sygnał, że mogę wyjść z kryjówki.

Jan Nowak-Jeziorański, Kurier z Warszawy, Kraków 2000, s. 180–181.

1. Na podstawie analizy mapy wyjaśnij, dlaczego Jan Nowak-Jeziorański wybrał drogę przez Szwecję.

.....

2. W jaki sposób Jan Nowak-Jeziorański dostał się na pokład statku?

.....

3. Jakimi cechami charakteru musiał wykazać się bohater w tych okolicznościach?

.....

Materiał 6 - dla grupy II

[Po wpłynięciu statku, którym płynął Jan Nowak-Jeziorański, na szwedzkie wody terytorialne]:

Przyjemnie było wydostać się z ciasnej kryjówki [...]. Z pokładu widać już było brzeg Szwecji. Na tle nieba rysowały się w oddali dźwigi portu Malmö. Stałem wkrótce przed obliczem kapitana [...], kazał jednemu z oficerów wezwać radiem policję portową. Po dziesięciu minutach przyплыnęła motorówka policyjna. [...] Po raz pierwszy w życiu zostałem ulokowany za kratkami, czyli w areszcie policyjnym. Obszerna cela w niczym nie przypominała więzienia: jasny, duży pokój, nieskazitelnie czyste i wygodne łóżko, dywaniki, nawet miękkie fotele i radio. Chyba tylko grube nieprzezroczyste szkła w oknach odróżniały tę celę od pokoju hotelowego. Drzwi na korytarz były w ciągu dnia otwarte. [...] Obecność Duńczyków [w celi] miała dla mnie swoje dobre strony. Policja szwedzka w Malmö i Göteborgu przyzwyczajona do masowego napływu uchodźców. Nie byłem tu sensacją i nikt nie zwracał na mnie żadnej uwagi. Naczelnik więzienia, jowialny grubas, przychodził do celi na rozmowy z Duńczykami. Przesłuchanie moje skończyło się na zebraniu danych personalnych i krótkim przedstawieniu się przeze mnie w roli robotnika, który uciekł z Gdyni. Moja przepustka portowa podrobiona w Warszawie wystarczyła za paszport. [...] Na trzeci dzień przyjechał po mnie z Göteborga tamtejszy konsul. Zdążył już porozumieć się z naszym poselstwem w Sztokholmie i wiedział o mnie wszystko. Następnego dnia, 7 listopada, znalazłem się w poselstwie...

Jan Nowak Jeziorański, Kurier z Warszawy, Kraków 2000, s. 182–183.

1. Dlaczego Jan Nowak-Jeziorański trafił do szwedzkiego więzienia?

2. Posługując się mapą, oblicz, jak długo trwała podróż Jana Nowaka-Jeziorańskiego z Warszawy do Sztokholmu.

Materiał 7 - dla grupy III

Zaraz w pierwszej rozmowie z Piotrowskim [polski oficer wywiadu w Sztokholmie] zapytałem, kiedy będę mógł odlecieć do Londynu. Od dnia odprawy u „Bora” upłynęło już przeszło dwa miesiące. Nie chciałem ani jednego dnia tracić w Sztokholmie.

– Nieprędko – odpowiedział Piotrowski. – Komunikacja między Sztokholmem a Londynem utrzymywana jest za pomocą lekkiego bombowca typu „Mosquito”, który prócz załogi może zabrać tylko jednego pasażera. [...] Na to jedno jedyne miejsce czeka długa kolejka dyplomatów, kurierów dyplomatycznych, ważnych agentów alianckiego wywiadu, dziennikarzy. Listę kolejności układa szef „Atlasu” (angielskiego wywiadu) w Sztokholmie. Jeśli będziesz miał dużo, bardzo dużo szczęścia, znajdziesz się najwcześniej za miesiąc w Londynie.

[Jan Nowak Jeziorański przekazał wiadomość o niemieckim pancerniku zauważonym w Gdyni, który bardzo interesował Anglików ze względu na bezpieczeństwo ich konwojów na Atlantyku.]

[...] Teraz wtrącił się Piotrowski:

– Jeżeli wiadomość okaże się ścisła – chcielibyśmy otrzymać nagrodę. Ten oficer – wskazał na mnie oczyma – jest emisariuszem naszej podziemnej organizacji wojskowej. Ma ważne i pilne zadania do wykonania w Londynie. Czekają już przeszło miesiąc na miejsce w samolocie. Czy może mu Pan zapewnić priority?

– I shall do what I can – odpowiedział krótko Anglik.

Piotrowski wyszedł zadowolony. – „I shall do what I can” to u niego znaczy bardzo dużo. Za tydzień będziesz w Londynie.

Jan Nowak-Jeziorański, Kurier z Warszawy, Kraków 2000, s. 183–185.

1. Przyjrzyj się mapie i powiedz, dlaczego loty pomiędzy Sztokholmem a Londynem były bardzo niebezpieczne.

2. Wyjaśnij, dlaczego Jan Nowak-Jeziorański nie mógł liczyć na szybkie dotarcie do Londynu.

3. Co sprawiło, że lot był możliwy wcześniej?

Materiał 8 - dla grupy IV

W poczekalni na dworcu lotniczym czekała już angielska załoga złożona z pilota, co-pilota i nawigatora. Kontrola paszportowa trwała krótko. W paszporcie, w rubryce zawód figurowało po szwedzku: robotnik. Szwed spojrzał iro-
nicznie na moje ręce, później na mnie. Już on dobrze znał tych robotników, którzy odlatywali do Anglii.

„Mosquito” był niewielkim bombowcem. Miejsce dla pasażera znajdowało się nie w kabinie, lecz w bombowniku, który przystosowano specjalnie do tego celu. Krótko mówiąc, leciałem w miejscu przeznaczonym na bombę. Włazi-
ło się do tego pomieszczenia nie z boku przez drzwi, lecz od dołu przez brzuch kadłuba mającego klapy otwierane
automatycznie na obie strony w chwili, gdy „Mosquito” wypuszczał nad celem swój ładunek. Bombownik oświe-
tlony był wewnątrz lampką. Miejsca było dosyć, by wygodnie leżeć lub siedzieć. Z pilotem można było rozmawiać
przez „intercom” – wewnętrzny telefon. Bombownik nie miał żadnego innego połączenia z kabiną pilota. Tak się
złożyło, że była to moja pierwsza w życiu podróż samolotem. Po dwudziestu minutach od chwili startu usłyszałem
głos w słuchawce.

– Are you all right?

– I am all right.

Zapytałem, gdzie się znajdujemy.

– Wciąż Szwecja – odpowiedział nawigator. – Nabieramy wysokości i lecimy w kierunku północnym. Dopiero za pół
godziny skreślimy na zachód.

Po kilkunastu minutach głos w słuchawce odezwał się znowu. Kazał mi założyć maskę tlenową. – Don’t light a ci-
garette by any chance – ostrzegał.

Nawigator odezwał się ponownie po czterech godzinach lotu, zawiadamiając, że samolot schodzi w dół. Zbliżamy
się do brzegów Szkocji. Dopiero w tym momencie dowiedziałem się, że będziemy lądować nie pod Londynem. Lecz
na lotnisku St. Andrews we wschodniej

Jan Nowak-Jeziorański, Kurier z Warszawy, Kraków 2000, s. 186.

1. Opisz warunki lotu Jana Nowaka-Jeziorańskiego ze Sztokholmu do Londynu.

Materiał 9

Link do nagrania wypowiedzi Jana Nowaka-Jeziorańskiego (około 15 minut) na temat przebiegu
i znaczenia jego misji.

<https://ninateka.pl/audio/glosy-z-przeszlosci-jan-nowak-jezioranski-odc-4>

Materiał 10

**Zagadnienia dla uczniów do rozważań na temat warunków pracy kuriera w czasie wojny – z przykładowymi
odpowiedziami.**

**1. Przypomnij sobie sceny z filmu rozgrywające się w Londynie i zastanów się, jakie niebezpieczeństwa mo-
gły grozić kurierowi w Wielkiej Brytanii.**

Dekonspiracja, wykrycie przez obcych agentów

**2. Na podstawie obejrzanego filmu wyjaśnij, dlaczego Jan Nowak-Jeziorański nie mógł powrócić do kraju
jako skoczek.**

Złamanie ręki.

3. Na podstawie mapy określ, jak długo trwała podróż Jana Nowaka-Jeziorańskiego z Warszawy do Wielkiej Brytanii oraz z Londynu do Warszawy (powrotna).

15.10–11.12.1943 – prawie dwa miesiące.

11.07–26.07.1944 – około dwóch tygodni.

4. Czym była spowodowana taka różnica?

Zorganizowana podróż z naczelnym wodzem, a potem Most III.

5. Jakie cechy charakteru bohatera ułatwiły wypełnienie zadania emisariusza?

(Odpowiedzi uczniów można wypisać na tablicy).

Foto: Bartosz Mrozowski